

Seneca – Epistula morales ad Lucilium – 54

4.b – pagina 249

3	Hilarem me putas haec tibi scribere quia effugi?	Denk je dat ik deze zaken opgewekt aan jou schrijf omdat ik (de dood) ontvlucht heb?
	Hilarem^{4s} me^{4s} ACI putas^{indi pr act} haec^{4p n} tibi^{3s} scribere^{inf ACI} quia effugi^{indi pf act?}	HOOFDZIN hilarem haec BIJZIN predicatief object bij scribere causale bijwoordelijke bijzin (quia + indicativus = omdat)
	Tam ridicule facio, si hoc fine quasi bona valetudine delector, quam ille, quisquis vicisse se putat, cum vadimonium distulit.	Ik doe (net) zo gek, als ik mij verheug over deze afloop als ware het een goede gezondheid, als iedereen die denkt dat hij overwonnen heeft wanneer hij de dag van het proces heeft uitgesteld.
	Tam ridicule^{BW} facio^{indi pr act}, si hoc[*] fine^{5s} • quasi bona^{**} valetudine^{5s} delector^{indi pr pas}, quam ille^{1s ond}, quisquis^{1s ond} vicisse^{ACI} se^{ACI} putat^{indi pr act}, cum^{VW} vadimonium^{4s lijd} distulit^{indi pf act}.	HOOFDZIN – “DAN” tam BIJZIN – “ALS” quasi HOOFDZIN VERVOLG ille BIJZIN [ille] quisquis de conclusie van een voorwaardelijke zin verbinden met het quam verderop de voorwaarde van de voorwaardelijke zin een vergelijking (als, als het ware) binnen de bijzin quam begint geen bijzin tweede onderwerp; het eerste onderwerp is het “ik” van facio betrekkelijke bijzin met quisquis (al wie, al wat) al wie, iedereen die De combinatie van een persoonlijk voornaamwoord of aanwijzend voornaamwoord (ille = die/dat, hij/zij/het) met quisquis (= al wie, al wat) kunnen wij in het Nederlands niet maken: “[als] hij, al wie ...” kan niet. Wij moeten er “iedereen, die” van maken. temporele bijwoordelijke bijzin temporeel met een indicativus: wanneer (= op het moment dat)
4	Ego vero et in ipsa suffocatione non desii cogitationibus laetis ac fortibus acquiescere.	Ik echter ben ook in deze benauwdheid niet opgehouden troost te vinden in blijde en krachtige gedachten.
	Ego^{ond} vero^{BW} et in ipsa[*] suffocatione^{5s f} • non desii^{indi pf act} cogitationibus^{3p} • laetis^{**} ac fortibus^{**} acquiescere^{inf}.	HOOFDZIN desii acquiescere = desivi, perfectum van desino, ophouden heeft een dativus bij zich.
	'Quid hoc est?' inquam 'Tam saepe mors experitur me?'	“Wat is dit,” zeg ik, “Stelt de dood mij zo dikwijls op de proef?”
	'Quid^{1s n ond} hoc^{1s n predn} est^{indi pr act?}' inquam^{indi pr act} 'Tam^{BW} saepe^{BW} mors^{1s f ond} experitur^{indi pr pas} me^{4s lijd?}	HOOFDZIN DR HOOFDZIN HOOFDZIN DR Directe vraag in de directe rede De hoofdzin waarbinnen de directe rede staat Directe vraag in de directe rede

Faciāt: at ego illam diu expertus sum.'		Laat hij dat doen: maar ik heb hem allang ondervonden."
Faciāt ^{coni pr act.}	HOOFDZIN	
	faciāt	coniunctivus adhortativus
at ego ^{ond} illam ^{4s f lijd} diu ^{BW} (expertus sum) ^{indi pf pas.}	HOOFDZIN	
	expertus sum	< experior, <i>ondervinden</i> , een deponens; de vorm is de ind. perfecti passivi (ik <u>ben</u> ...) en bij een deponens vertaal je die als ind. perf. activi: ik <u>heb</u> overvonden
	illam	slaait terug op mors, <i>de dood</i>
'Quando?' inquis. Antequam nascerer. Mors est non esse. Id quale sit iam scio: hoc erit post me quod ante me fuit.		"Wanneer?"; zeg je. Voordat ik geboren werd. De dood is "niet zijn". Hoe dat is, weet ik al: dat wat voor mij geweest is, zal na mij zijn.
'Quando?'	HOOFDZIN DR	verkorte directe vraag in de directe rede
inquis.	HOOFDZIN	
Antequam nascerer ^{coni impf pas.}	HOOFDZIN	
	nascerer	een coniunctivus ¹
Mors ^{1s ond} est ^{indi pr act} non esse ^{inf predn.}	HOOFDZIN	
	(non) esse	het werkwoord is als zelfstandig naamwoord gebruikt: " <i>het zijn</i> "
Id ^{1s n ond} quale ^{1s n} sit ^{coni pr act}	BIJZIN	indirecte vraag als lijdend voorwerpszin Direct zou zijn: "Quale id est?" (<i>Hoe is dat?</i>)
iam scio ^{indi pr act.}	HOOFDZIN	< qualis, de onzijdige vorm congrueert met id
hoc ^{1s n ond} erit ^{indi fut act} post me ^{4s}	HOOFDZIN	
	hoc	voorlopig onderwerp; de bijzin vormt het eigenlijke onderwerp
quod ^{1s n ond} ante me ^{4s} fuit ^{indi pf act.}	BIJZIN	betrekkelijke bijzin
	quod	antecedent is hoc
Si quid in hac re tormenti est, necesse est et fuisse, antequam prodiremus in lucem; atqui nullam sensimus tunc vexationem.		Als hier iets van kwelling in is, moet deze er ook geweest zijn voordat wij het levenslicht zagen; niettemin voelden wij toen geen enkele kwelling.
Si quid ^{1s n ond} in hac ^{re} tormenti ^{2s} est ^{indi pr act.} ,	BIJZIN "ALS"	voorwaardelijke zin; hier de bijzin met de voorwaarde (<i>als</i>)
	quid	= aliquid (na si)
	in hac re	<i>in deze zaak/situatie</i> = <i>hierin</i>
	tormenti	genitivus partitivus; bij quid
necesse est et ^{BW} fuisse ^{inf.} ,	HOOFDZIN "DAN"	de conclusie van de voorwaardelijke zin
	necesse est	<i>noodzakelijk zijn, moeten</i>
	fuisse	infinitivus perfecti van sum (esse), <i>zijn: te zijn geweest</i>
antequam ^{VW} prodiremus ^{coni impf act} in lucem ^{4s.} ,	BIJZIN	bijwoordelijke bijzin van tijd
	prodiremus	meestal wordt na antequam een indicativus gebruikt (zie ook voetnoot 1);

¹ Het gebruik van de coniunctivus lijkt vreemd want in de redenering van Seneca beschrijft hij een feit – hij is ontegenzeggelijk geboren – in het verleden en geen verwachting, doel of handeling die niet plaats heeft gevonden. Dan verwacht je een indicativus. Maar kennelijk voelde een coniunctivus hier goed aan.

5	Rogo, non stultissimum dicas si quis existimet lucernae peius esse cum exstincta est quam antequam accenditur?		Ik vraag je, zou je iemand niet zeer dom noemen, als hij zou vinden dat het voor een lamp slechter is als hij uitgedoofd is dan als hij nog niet ontstoken is?
	Rogo,	HOOFDZIN	meer een kreet dat een volwaardige zin; je zou ook alles wat volgt als een directe rede kunnen zien: "Ik vraag je: 'Zou je ...?'"
	non stultissimum ^{4s} dicas ^{coni pr act}	HOOFDZIN "DAN"	een voorwaardelijke zin; hier de "conclusie" (dan-deel), en dan in de vorm van een directe vraag;
	si quis existimet ^{coni pr act} lucernae peius ^{4s n ACI} esse ^{inf ACI}	dicas BIJZIN	het antecedent van de zin staat in de bijzin (quis) coniunctivus potentialis van het heden (zou je)
		quis peius	de voorwaarde van de zin (als-deel); ook de voorwaarde heeft een potentialis = aliquis bijvoeglijk naamwoord; comparativus (slechter) en dan de onzijdige vorm; in de ACI is het onzijdig gebruikt, dus onpersoonlijk: <i>het is slechter</i> < existimo (existimare) + ACI = <i>menen dat ...</i>
	cum exstincta ^{1s f} est ^{indi pr act}	existimet BIJZIN A	bijwoordelijke bijzin Deze en de volgende bijzin fungeren als de A en B in de vergelijking peius quam (slechter dan): "[die meent dat] A slechter is dan B'.
			A = <i>wanneer zij uitgedoofd is</i> B = <i>voordat zij aangestoken is</i> In het Nederlands levert dat een foute zin op: "[die meent dat] het slechter is wanneer hij uitgedoofd is dan voordat zij aangestoken is." Wij moeten in een vergelijking met bijzinnen "als" gebruiken. Daarvoor moet dan de tweede bijzin omgewerkt worden en een tweede "als" gebruikt worden.
	quam antequam accenditur ^{indi pr act?}	BIJZIN B	bijwoordelijke bijzin; zie opmerking bij de vorige bijzin
	Nos quoque et exstinguimur et accendimur: medio illo tempore aliquid patimur, utrimque vero alta securitas est.		Ook wij worden zowel gedoofd als ontstoken: in de tussentijd ondervinden we iets, aan beide zijden echter is diepe rust.
	Nos ^{ond} quoque et exstinguimur ^{indi pr pas} et accendimur ^{indi pr pas} :	HOOFDZIN	
	medio [•] illo [•] tempore ^{5s} aliquid ^{4s n lijd} patimur ^{indi pr pas} ,	HOOFDZIN	letterlijk: "in [die] middelste tijd"; medio dominant vertalen: <i>midden in [die] tijd</i> = <i>in de tussentijd</i>
	utrimque vero ^{BW} alta [•] securitas ^{1s f} est ^{indi pr act} .	HOOFDZIN	
	In hoc enim, mi Lucili, nisi fallor, erramus, quod mortem iudicamus sequi, cum illa et praecesserit et secutura sit.		In dit immers, beste Lucilius, tenzij ik me vergis, vergissen we ons, namelijk dat we denken dat de dood volgt, terwijl hij zowel vooraf ging als zal volgen.
	In hoc ^{5s n} enim, mi ^v Lucili ^v ,	HOOFDZIN "DAN"	voorwaardelijke zin met nisi fallor als voorwaarde
	nisi fallor ^{indi pr pas} ,	hoc	in hoc ... quod ... = "in dit ... namelijk dat ..."
	erramus ^{indi pr act} ,	BIJZIN "ALS"	voorwaarde van de hoofdzin ("als ik me niet vergis, dan ...")
	quod mortem ^{4s f} iudicamus ^{indi pr act} sequi ^{ACI} ,	HOOFDZIN VERVOLG BIJZIN 1	betrekkelijke bijzin bij hoc
		mortem sequi	ACI; de vertaling "wij denken de dood te volgen" past niet in de context
	cum illa ^{1s f} et praecesserit ^{coni impf act} et secutura ^{pfa} sit ^{coni pr act} .	BIJZIN 2	concessieve bijwoordelijke bijzin bij bijzin 1; met een dubbele persoonsvorm
		cum	hier: <i>hoewel, terwijl</i> ; cum in deze betekenis heeft een coniunctivus
	Quidquid ante nos fuit mors est; quid enim refert non incipias an desinas, cum utriusque rei hic sit effectus: non esse?		Alles wat voor ons is geweest, is de dood; wat maakt het immers uit of jij niet begint of eindigt, wanneer van beide zaken dit het resultaat is: niet zijn.
	Quidquid ^{1s n ond} ante nos ^{4p} fuit ^{indi pf act}	BIJZIN	vooropgeplaatste betrekkelijke bijzin als lijdend voorwerpszin: [de dood is] alles, wat [...]
		quidquid	alles wat; in het Nederlands behoort "alles" dan tot de hoofdzin ("de dood is alles..."); in het Latijn is quisquis een zelfstandig naamwoord

mors^{ond} est^{indi pr act};
quid^{ond} enim refert^{indi pr act}

non incipias^{coni pr act} an desinas^{coni pr act},

cum utriusque rei hic^{1s m ond} sit^{coni pr act}
effectus^{1s m predn}: non esse?

HOOFDZIN

HOOFDZIN
quid refert [...] an
[...]?

BIJZIN
incipias, desinas
BIJZIN

utriusque rei
non esse
esse
hic

directe vraag
wat maakt het uit of ... of ...?

indirecte vraag (2x) binnen de directe vraag;
een conijunctivus vanwege de indirecte vraag
concessieve bijzin bij de directe vraag; cum = *hoewel, terwijl*

van elke zaak = van beide zaken
bijstelling bij hic; hic is dan het voorlopig onderwerp
het werkwoord *zijn* is hier zelfstandig gebruikt (eigenlijk: het
“werkwoord” *niet zijn*)
mannelijk; richt zich naar effectus

6

**His et eiusmodi exhortationibus - tacitis scilicet, nam
verbis locus non erat - alloqui me non desii;**

**Met deze en soortgelijke bemoedigingen – zwijgende
natuurlijk, want voor woorden was er geen plaats – ben ik
niet gestopt mij te troosten.**

His^{5p} et eiusmodi^{2s} exhortationibus^{5p} – [...] – alloqui^{inf pas}
me^{4s} non desii^{indi pf act};

HOOFDZIN

his ...
exhortationibus
eiusmodi
alloqui
me

tacitis^{5p} scilicet,

tacitis

nam verbis^{3p} locus^{1s ond} non erat^{indi impf act}

HOOFDZIN

nam

locus

bepaling bij alloqui (*troosten*): ablativus instrumenti
van deze aard
toespreken, troosten; een deponens; het werkwoord heeft een
accusativus bij zich (hier: me)
object bij alloqui
een bijvoeglijke bepaling bij exhortationibus; dus nog een
onderdeel van de hoofdzin
< tacitus, *zwijgend*
een tussenzin die tacitis verklaart; dit is een aparte zin want er
is een persoonsvorm
wel een voegwoord, maar leidt geen bijzin in, maar koppelt
een hoofdzin aan de vorige zin(nen)
+ dativus: *plaats voor* (dativus finalis)

**deinde paulatim suspirium illud, quod esse iam anhelitus
cooperat, intervalla maiora fecit et retardatum est ac
remansit.**

**Vervolgens kwam die ademnood, die al een gehijg begon te
zijn, met grotere tussentijden, en is afgenomen en
weggebleven.**

deinde paulatim suspirium^{1s n • ond} illud*,
quod^{1s n ond} esse^{inf} iam anhelitus^{1s predn} cooperat^{indi impf act},

HOOFDZIN 1

BIJZIN
quod
esse
anhelitus

intervalla^{4p n •• lijd} maiora** fecit^{indi pf act}

HOOFDZIN

[suspirium] fecit
[intervalla]

et retardatum* est

HOOFDZIN 2

retardatum

ac remansit^{indi pf act}.

HOOFDZIN 3

betrekkelijke bijzin bij suspirium
antecedent is suspirium
aanvullingsinfinitivus bij cooperat (*begon te zijn*)
naamwoordelijk deel van het gezegde (dus nominativus) bij
esse: *gehijg te zijn*; dus niet proberen een ACI ervan te maken
[de ademnood] maakte [tussenruimtes]; dat zeggen we niet zo
in het Nederlands, dus je moet een ander werkwoord kiezen,
bijvoorbeeld iets als “*de ademnood kwam met tussenruimtes*”
verkorte hoofdzin (onderwerp is niet herhaald)
congrueert nog met suspirium
verkorte hoofdzin (onderwerp is niet herhaald)

**Nec adhuc, quamvis desierit, ex natura fluit spiritus;
sentio haesitationem quandam eius et moram.**

**En, hoewel hij is opgehouden, stroomt mijn adem nog niet
op een natuurlijke manier. Ik merk een zekere aarzeling ervan
en vertraging.**

Nec adhuc,

HOOFDZIN

nec

en niet

quamvis desierit^{coni pf act},

BIJZIN

desierit

concessieve bijwoordelijke bijzin (quamvis + coni = *hoewel*)
= desiverit; onderwerp is suspirium uit de vorige zin

ex natura^{5s} fluit^{indi pr act} spiritus^{1s ond},

HOOFDZIN VERVOLG

ex natura

“volgens de natuur” = op natuurlijke wijze

sentio^{indi pr act} haesitationem^{4s • lijd} quandam* eius^{2s} et
moram^{4s lijd}.

HOOFDZIN

eius

zijn, van hem (= spiritus); in het Nederlands kunnen we “een zekere” niet combineren met “zijn”; dus moeten we een iets andere formulering kiezen: *ervan*

Quomodo volet, dummodo non ex animo suspirem.		Hoe die het ook zal willen, als ik maar niet vanuit mijn geest naar adem snak.
Quomodo volet ^{indi fut act} ,	BIJZIN	verkorte zin: alleen een bijzin, de hoofdzin is weggelaten; indirecte vraag; de directe vraag zou zijn “ <i>Hoe zal hij [het] willen?</i> ” Je kunt er, vooruitlopend op het “dummodo” een hoofdzin bij denken zoals: “ <i>Het maakt me niet uit, hoe hij [het] zal willen.</i> ” hij zal willen; onderwerp is nog steeds spiritus Als je “willen” vertaalt (wat er ook staat) moet er in het Nederlands door de combinatie met “hoe” een lijdend voorwerp bij: “het”. Als je dat wilt omzeilen, moet je de formulering aanpassen, bijvoorbeeld in “ <i>Wat hij ook wil, ...</i> ”
	volet	verkorte zin: weer alleen een bijzin en geen hoofdzin; de proviso bijwoordelijke bijzin (de proviso = van voorbehoud) Hier zou je een hoofdzin bij kunnen bedenken zoals “ <i>Ik vind het prima, als maar ...</i> ”.
dummodo ^{vw} non ex animo ^{5s} suspirem ^{coni pr act} .	BIJZIN	• Je kan natuurlijk ook één hoofdzin bedenken, waar dan beide bijzinnen bij horen. • De coniunctivus krijgt in deze constructie het karakter van een wens of aansporing (optativus/adhortativus: “<i>Laat ik niet vanuit mijn geest ademhalen!</i>”
	ex animo	letterlijk: <i>uit mijn geest</i> ; Graver vertaalt <i>on purpose</i>

7	Hoc tibi de me recipe: non trepidabo ad extrema, iam praeparatus sum, nihil cogito de die toto.	Wees hiervan overtuigd wat mij betreft: ik zal niet bang zijn voor het einde, ik ben al voorbereid, ik maak geen plan voor een hele dag.
Hoc ^{4s} lijd tibi ^{3s} de me ^{5s} recipe ^{imp} :	HOOFDZIN hoc tibi de me recipe	met een imperativus “aanvaard dit voor jezelf over mij” = wees hiervan overtuigd wat mij betreft
non trepidabo ^{indi fut act} ad extrema ^{4p n} ,	HOOFDZIN trepidabo	< trepido (trepidare), <i>onrustig zijn, bang zijn</i> ; trepido + ad = <i>bang zijn voor</i>
iam praeparatus ^{1s} sum ^{indi pr act} ,	extrema	< extremum, <i>uiterste, einde</i> ; extrema = <i>de laatste dingen = het einde (= de dood)</i>
nihil cogito ^{indi pr act} de die ^{5s} • toto*.	HOOFDZIN HOOFDZIN cogito nihil 3x hoofdzin	Deze zin wordt op verschillende manieren vertaald: • Parnassus: <i>Ik bedenk niets voor de gehele dag.</i> nihil = zelfstandig naamwoord; cogito de = <i>bedenken voor</i>; dag = de dag (= de laatste dag) • Bijnsdorp: <i>Ik denk nooit over een dag in zijn geheel.</i> nihil = bijwoord; cogito de = <i>denken aan</i>; dag = een (willekeurige) dag • Graver: <i>I am not thinking at all about my overall span of life.</i> nihil = bijwoord; cogito = <i>nadenken over</i>; dag = het leven • Gummere: <i>I do not plan a whole day ahead.</i> nihil = bijwoord; cogito = <i>plannen maken</i>; dag = een dag <i>denken aan, nadenken over</i> (allebei met de); <i>plannen maken niets</i> (als zelfstandig naamwoord), of: <i>op geen enkele manier</i> (als bijwoord) tricolon (opsomming in drie delen), asyndeton (geen voegwoorden)
Illum tu lauda et imitare quem non piget mori, cum iuvet vivere: quae est enim virtus, cum eiciaris, exire?		Prijs de man en doe als hij die er niet tegenop ziet om te sterven, hoewel het hem genoeg doet om te leven: wat voor een deugd is “weggaan” immers, aangezien je eruit wordt gegooid?
Illum ^{4s} lijd tu ^{1s} lauda ^{imp} et imitare ^{imp pas}	HOOFDZIN illum imitare	voorlopig lijdend voorwerp; wordt in de bijzin uitgewerkt passieve imperativus; imitare < imitor (imitari), <i>nadoen</i> , een deponens
quem ^{4s} non piget ^{indi pr act} mori ^{inf} ,	BIJZIN 1 piget	betrekkelijke bijzin bij illum onpersoonlijk gebruik van de 3 ^e persoon; de uitdrukking is “piget me” = <i>het doet mij verdriet, ik zie er tegenop</i> ; hier is “me” vervangen door een betrekkelijk voornaamwoord (quem)
cum ^{VW} iuvet ^{conci pr act} vivere ^{inf} :	illum lauda et imitare quem mori	chiasme: (a) illum (b) lauda et (b) imitare (a) quem aanvullingsinfinitivus
quae* est ^{indi pr act} enim virtus ^{1s} ond,	BIJZIN 2 iuvet	concessieve bijwoordelijke bijzin met cum + coni = <i>hoewel</i> < iuvo (iuvare), <i>helpen, genoeg doen</i>
cum ^{VW} eiciaris ^{conci pr pas} ,	HOOFDZIN quae	directe vraag vragend voornaamwoord (<i>welke</i>) bijvoeglijk gebruikt bij virtus (<i>welke deugd</i>); dus niet zelfstandig (“wat is de deugd”) <i>welke deugd = wat voor deugd</i>
exire ^{inf predn?}	quae virtus cum	causale bijwoordelijke bijzin standaard causale vertaling is <i>omdat</i> , maar <i>aangezien</i> past in het Nederlands beter; een vertaling met “wanneer” legt er teveel een voorwaardelijk aspect in (“Als je uit het leven gegooid wordt, is sterven dan een deugd?”). De vraag is immers niet of je eruit gegooid wordt; dat is een feit.
	HOOFDZIN VERVOLG exire alliteratie	<i>het weggaan</i> ; dus het werkwoord gebruikt als een zelfstandig naamwoord; beet ver gezocht misschien, maar je kunt een alliteratie in “e” (primair) ondersteund door een secundaire in “c/q” (k-klank): quae est enim virtus, cum eiciaris, exire

Tamen est et hic virtus: eicior quidem, sed tamquam exeam.		Toch is het in dit geval een deugd: weliswaar word ik eruit gegooid, maar wel alsof ik wegga.	
Tamen est ^{indi pr act} et hic ^{BW} virtus ^{1s f} :	HOOFDZIN	hic	een bijwoord: <i>hier</i> (letterlijk van plaats), <i>hierbij</i> , <i>in dit geval</i> (metaforisch); dus niet “ <i>deze deugd</i> ”; dat kan so wie so niet want deugd is vrouwelijk en dan zou het dus hac virtus geweest zijn
eicior ^{indi pr act} quidem,	HOOFDZIN		
sed tamquam exeam ^{coni pr act} .	BIJZIN		hypothetische vergelijkende bijzin met tamquam + coniunctivus = <i>alsof</i>
Et ideo numquam eicitur sapiens quia eici est inde expelli unde invitus recedas: nihil invitus facit sapiens; necessitatem effugit, quia vult quod coactura est. Vale.		En een wijze wordt er daarom nooit uitgegooid omdat “uitgegooid worden” betekent vandaar verdreven worden vanwaar je onvrijwillig weggaat: een wijze doet niets onvrijwillig; hij ontvlucht de noodzaak, omdat hij wil wat die (in ieder geval) zal afdwingen.	
Et ideo ^{BW} numquam ^{BW} eicitur ^{indi pr pas} sapiens ^{1s ond}	HOOFDZIN		In het Nederlands moeten we “er” toevoegen omdat er geen lijdend voorwerp in de zin staat.
quia eici ^{inf pas 1s n ond} est ^{indi pr act} inde expelli ^{inf pas 1s n predn}	BIJZIN	est	causale bijwoordelijke bijzin met quia + indicativus (<i>omdat</i>) hier geen koppelwerkwoord maar een zelfstandig werkwoord: <i>zijn</i> = <i>bestaan</i> , <i>betekenen</i>
		eici	als zelfstandig naamwoord gebruikt
		inde	<i>vandaar</i> (= van die plek); correlativum in de hoofdzin bij unde in de bijzin; vergelijkbare constructie als een tweetal dat/wat, zoals bijvoorbeeld in “Het is <u>dat</u> probleem, <u>wat</u> ik opgelost heb.”
		expelli	passieve infinitivus; naamwoordelijk deel van het gezegde
unde invitus ^{1s} recedas ^{coni pr act} .	BIJZIN		betrekkelijke bijzin; unde = <i>vanwaar</i> (bijwoord gebruikt als een betrekkelijk voornaamwoord)
		invitus	predicatief; dus wél een bijvoeglijk naamwoord, maar niet attributief bij een of ander naamwoord maar horend bij het gezegde (predicaat)
		recedas	coniunctivus vanwege de indirecte vraag; de directe vraag zou zijn “Unde invitus recedis?” (“ <i>Vanwaar vertrek jij onvrijwillig?</i> ”)
necessitatem ^{4s lijd} effugit ^{indi pr act} ,	HOOFDZIN		
quia vult ^{indi pr act}	BIJZIN	vult	causale bijwoordelijke bijzin; quia + indicativus = <i>omdat</i> ondewerp is sapiens; bedoeld is: hij wil het uit eiger beweging, dus vrijwillig;
		invitus - vult	tegenstelling (antithese)
quod ^{4s lijd} coactura ^{1s f pfa} est ^{indi pr act} .	BIJZIN		betrekkelijke bijzin met ingesloten antecedent; de bijzin is ook een lijdendvoorwerpszin (vormt het lijdend voorwerp van quia vult)
		est	onderwerp is necessitas
		coactura est	coago (cogere) + accusativus = <i>dwingen tot</i> quod coactura est: letterlijk “ <i>waartoe hij (= de noodzaak) is zullende te dwingen</i> ” = <i>waartoe hij (= de noodzaak) zal dwingen</i> ;
			- Het gebruik van een praesens (est) is zuiver. Dus niet “zou” vertalen, maar “zal”. De overgang van leven naar dood is immers een feit en gaat zeker gebeuren. - Als je quod niet met <i>waartoe</i>, maar gewoon met <i>wat</i> wilt vertalen – dus zoals er het in het Latijn ook staat –, kun je “<i>dwingen tot</i>” (een intransitief werkwoord met een bepaling) vervangen door het transitieve “<i>afdwingen</i>”. - Graver vertaalt: “<i>He escapes necessity in that he wishes to do what necessity will in any case require.</i>” - Bijnsdorp vertaalt: “<i>Hij ontsnapt aan dwang omdat hij instemt met waartoe hij gedwongen zal worden.</i>”
Vale.	HOOFDZIN		een groet in de vorm van een imperativus (“Wees gezond!”)